

Gezina Bähler-Boerma.

De Vrouwe van het Dorpshuis

Een portret van G. Bähler-Boerma

Als tiener fietste ik in het dorp Paterswolde waar ik toen woonde vaak langs een oud groot statig huis. Het lag verscholen achter bomen en grote bossen, waarschijnlijk rododendron. Iedere keer als ik er langs fietste fantaseerde ik over de bewoners, vast en zeker van een oud adellijk geslacht. Het enige dat ik wist was dat het huis Lemferdinge heette. Dat daar ooit een vrouw had gewoond die alles te maken had met mijn jeugd in Paterswolde, de tijd die ik doorbracht met 'experimenteel dansen' en vele popconcerten in Ons Dorpshuis, daar had ik totaal geen weet van.

Die vrouw was Gezina Bähler-Boerma (1874-1953) en ten tijde van mijn fietstochten was het huis Lemferdinge al lange tijd onder beheer van de 'Bähler-Boerma Stichting Lemferdinge'.

Wat had Gezina Bähler-Boerma met mijn dorpshuisactiviteiten te maken? Gezina Bähler-Boerma – zo ontdekte ik veel later – was in 1915 mede-oprichtster van het Dorpshuis in Paterswolde, het eerste dorps huis in Nederland. Door Jo Boer – een andere belangrijke vrouw voor Drenthe – wordt Gezina Bähler-Boerma de eerste 'Maatschappelijk Werkster ten plattelande' genoemd, een voorloper van het moderne maatschappelijk werk.

De man naast deze vrouw was de dominee en christen-anarchist dr. Louis Adriën Bähler met wie ze in 1894 trouwde. Het echtpaar Bähler was erg onder de indruk van de schrijver en idealist Tolstoj. Zo behoorden zij tot de Tolstoianen, een groep mensen die een leefwijze voerde 'zonder geweld, zonder drank, zonder vlees, met waardering voor de vrouw en aandacht voor de dierenbescherming'. Louis Bähler was dan ook voorstander van het vrouwenkiesrecht. Deze levenswijze hield tevens in dat het echtpaar koos voor bewuste kinderloosheid.

Mede door zijn anti-militarisme en interesse voor andere godsdiensten kwam Louis Bähler in conflict met de Hervormde Kerk en besloot hij in 1911 zijn ambt neer te leggen. In 1912 verhuisde het echtpaar van het Groningse Aduard naar landgoed Lemferdinge in Eelde-Paterswolde.

Louis Bähler was in die jaren één van de voormannen van de anti-militaristische beweging. Na 1920 trad hij minder op de voorgrond en zou zich verder

wijden aan het schrijven van artikelen en het schrijven van een boek over het boeddhisme. Gezina Bähler-Boerma zette zich in voor de drankbestrijding in haar nieuwe woonplaats. De uitkomsten van een door haar uitgevoerde enquête van de Bond voor Drankbestrijding – een derde van het inkomen werd in Eelde besteed aan drank en samen met Norg had Eelde het hoogste percentage gevallen van TBC – was een eerste stap voor haar verdere activiteiten op maatschappelijk gebied. Er moest in Eelde iets komen, een maatschappelijk centrum, ‘waar iedereen voor ontwikkeling en ontspanning terecht kon’.

Via haar man kwam Gezina Bähler-Boerma in contact met Emilie Knappert in Amsterdam. Deze vrouw maakte het echtpaar Bähler enthousiast voor het ‘volkshuiswerk’ zoals dat in de randstad, onder andere in Leiden in het Leidse Volkshuis gedaan werd. Het doel van dit uit Engeland overgewaaid idee was ‘het verpauperde proletariaat door allerlei vormen van ontwikkelingswerk op te heffen en deel te hebben aan het cultuurbezit, dat toen slechts toegankelijk was voor de z.g. hogere klassen der samenleving’.

Volgens Jo Boer heeft Gezina Bähler-Boerma dit werk op geheel eigen wijze ‘aangepast aan de eisen van de plattelandssamenleving’. Daarnaast hadden Gezina Bähler-Boerma en de andere oprichters van Ons Dorpshuis als doel de mensen aan te zetten tot het zelf (leren) doen. De activiteiten die werden opgezet lagen in het verlengde van dit streven. Er werden onder andere koken en nailessen en tuinbouw cursussen georganiseerd. De oprichting van een leeszaal, als filiaal van de Openbare Leeszaal in Groningen, is eveneens het vermelden waard. In het artikel elders in deze bundel over de Drentse leescultuur vertelt een mevrouw hoe ze als meisje van negen jaar gebruik maakte van die leeszaal. Later werden er vanuit het Dorpshuis, meestal op initiatief van Gezina Bähler-Boerma, allerlei zaken opgezet, bijvoorbeeld op het gebied van de gezondheidszorg.

Ook buiten Eelde was Gezina Bähler-Boerma actief. Zij zat in verschillende besturen, onder andere in dat van Opbouw Drenthe. Ze gaf in verschillende plaatsen lezingen over het Dorpshuis. Kortom, Gezina Bähler-Boerma verzette verschrikkelijk veel werk. Het feit dat er in 1920 geen jaarvergadering van de Vereniging Ons Dorpshuis kon plaatsvinden wegens ‘overbelasting van de secretaresse, Gezina’, illustreert dit nog eens.

In 1990 vierde Ons Dorpshuis in Eelde-Paterswolde zijn 75-jarig bestaan. Er zijn op dit moment in heel Nederland dorpshuizen en vele ervan hebben de formule van het dorpshuis in Eelde-Paterswolde overgenomen. Voor Gezina Bähler-Boerma was de opzet echter niet zo succesvol als ze gehoopt had. De

lagere klasse, de voornaamste doelgroep, kreeg men bijvoorbeeld niet over de drempel van het dorpshuis. In het boek over Ons Dorpshuis dat ter gelegenheid van het 75-jarig bestaan werd geschreven staat hierover dat de persoon van Gezina Bähler-Boerma, ‘de ‘dikke’ boerendochter, die zich verheven zou voelen boven de gewone plattelandsbevolking’, daar mede debet aan zou zijn geweest.

Welk persoonlijk beeld schetst Jo Boer van mijn Vrouwe van het Dorpshuis? We lezen dat ze niet gemakkelijk in de omgang was en door haar sterke persoonlijkheid tegenstanders had gekregen, een vrouw wier droom ‘vele malen op de werkelijkheid kapot geslagen’ was. Toch is Gezina Bähler-Boerma – zo besluit Jo Boer – met alle menselijke gebreken en tekortkomingen een voorbeeld geweest, ‘...de verpersoonlijking van een stuk maatschappelijk werk...’.